

ПОВОДОМ 75. ГОДИНА ОД СМРТИ СРПСКЕ НАУЧНИЦЕ, АЈНШТАЈНОВЕ ПРВЕ СУПРУГЕ, ПЕТЕР СТОЈАНОВИЋ

ИЗ СЕН ГАЛЕНА ОТКРИВА ДЕТАЉЕ О ПРОНАЛАСКУ ГРОБА У ЦИРИХУ И ЊЕНОМ ПОСЛЕДЊЕМ ЗАВЕШТАЊУ

Јованка Симић

ХОЋЕ ЛИ СЕ МИЛЕВИ ИСПУНИТИ ЖЕЉА ДА ПОЧИВА УЗ СИНА?

Премештање њених остатака није неизводљиво, али јесте компликовано, а вероватно и скупо, каже сликар који је трагао за њеним почивалиштем

Пред безименом гробницом за коју нико деценијама није марио, обузела ме страшна туга

Мајке којој чак ни последња жеља да почива у близини млађег сина Едуарда до данас није услишена. Није ни могла да буде услишена јер готово пола века није јој се ни гроб знао. Идуће године биће тачно две деценије откако је сликар и оснивач Научног друштва "Никола Тесла", Петер Стојановић из Сен Галена, рођењем Аустријанац, а пореклом Параћинац који се потом преселио у Швајцарску, пронашао

Милевину почивалиште на циришком гробљу Нордхај.

Од њене намере да буде у близини свог млађег сина Тетеа не треба никада одустати

- У Швајцарској се тада у јавности ретко сретао и Тесла, а камоли Милева. Синуло ми је, пошто су обоје Срби посвећени физици, да повежем та два велика имена и скренем пажњу на њих. Претходно сам сазнао да Милева почива у необележеној гробници. Од



Ретко је се Србија сећа

НЕ скрива Стојановић своје незадовољство што Милева у Новом Саду још нема свој музеј, као и што његово Научно друштво "Никола Тесла" чешиће приређује изложбе, предавања и друге догађаје њој у част и сећање у Швајцарској, него што се то чини у Србији. - Њена судбина је несвакидашња, као што је и њен животни пут. Потекла је из угледне породице, која је њој, као и њеном брату Милошу и сестри Зорки, подарила нешто највредније, а то је образовање. На такве вредности треба подсећати, нарочито данас - поручује Стојановић.

Тачно је замршено животно клупко Милевину почело да се одмотава. Упокојила се у 73. години, у циришкој клиници "Еос" у коју је доспела месец дана раније због шлога. Лева

страна тела јој је била одузета и отежано је говорила. Последњи пут се озарила када ју је на самерти посетио син Ханс Алберт кога је Ајнштајн, бежећи пред нацистима почетком Другог светског рата, одвео са собом у Америку. Милеву, са којом се развео 1919. године, а потом оженио рођаком Елзом, као и млађег сина Едуарда, оболелог од шизофреније, оставио је у Цириху.

Стојановић је у циришком архиву пронашао писмо које је три дана уочи своје смрти Милева

мајка Милева Ајнштајн Марић". У потпису: Ханс Алберт и Фрида Ајнштајн из Берклија (Калифорнија) и Едуард Ајнштајн. Али, родбина није дуго ни уредно плаћала њено гробно место. У заједничку и безимену гробницу Милева је доспела неколико година после смрти када је власт Цириха наложила да се њен запуштени гроб прекопа, а њене кости преместе у гробницу са туђинцима за које, као ни за њу, нико није марио. Седамнаест година по-

Договори о окупљању потомака брачног пара Ајнштајн трајали су годинама

сле своје мајке, Едуард је, 25. октобра 1965, умро у циришком санаторијуму. Вест да је његов славни отац Алберт Ајнштајн преминуо 1955. године у Принстону никада није ни допрла до његове свесте.

Његов брат Ханс Алберт, угледни стручњак у области хидрауличног инжењерства, надживео је брата осам година. Покушао је 1958. године да објави преписку својих родитеља коју је случајно пронашао у једној кутији. Писма су откривала и да су његови родитељи заједно радили на научним открићима која су прославила само његовог оца.

Покушај Ханса Алберта и његове супруге Фриде да публикују преписку спречен је судском

тужбом људи који су по Ајнштајновом тестаменту били задужени да брину о његовој заоставштини.

Петер Стојановић и даље марљиво трага за списима о Милевиним и Албертовом животу. Данас их има неколико стотина. Богатији је само архив "Алберт Ајнштајн" на Јеврејском универзитету у Јерусалиму који је делимично отворен за јавност 2006. године, тек пошто је протекло 58 година од Милевине и 51 година од Албертове смрти. Сваке године Стојано-



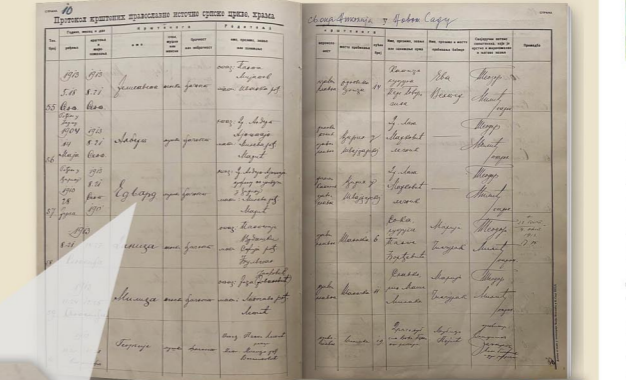
▲ ОКУПЉАЊЕ Петер Стојановић са потомцима славних научника



▲ РАЗУМЕВАЊЕ Стојановић са Сузан Херолд из циришке управе

УЗ БЛАГОСЛОВ ЕПИСКОПА ИРИНЕЈА ОБЈАВЉУЈЕМО ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ У КОЈУ СУ УПИСАНИ АЛБЕРТ И ЕДУАРД АЈНШТАЈН ДЕДА МИЛОШ КРСТИО УНУКЕ БЕЗ ЗНАЊА РОДИТЕЉА

ПОДАТАК да су Милевини и Албертови синови крштени у Цркви преноса моштију Светог Николе из 18. века, коју Новосађани зову Николајевским храмом, већ неко време се помиње у јавности, али никада са крунским доказом - кршћеним листом. Благодарећи благослову епископа бачког др Иринеја, "Новости" објављују



56	1904	11	11	Марија	Српско-српско
57	1910	28	28	Едуард	српско-српско

отца Милош није могао да се помири са тим да су му унучи некрштени: "Синови су остали код баке и деде у Новом Саду. Још истог дана кад су им родитељи отпутовали, Марија и Милош, њихов ујак Милош и Сидонија Гајин, кума Марићевих, одвели су их на крштењу у Николајевску цркву. Кум на крштењу био им је познати новосадски лекар др Лаза Марковић, са надимком Мргуд." Ово крштење није могло да прође незапажено: у локалном листу "Застава" објављен је овај текст: "Два мала Швајцарца, синови др Алберта Ајнштајна, професора на свеучи-

то драгоцену сведочанство из Протокола крштење храма свеца Николаја у Новом Саду, који обухвата период од 1913. до 1930. године. У протоколу наведено је да је Теодор Милић, парох николајевски, а потоњи парох саборни, који је 21. августа 1913. године кр-

стио синове брачног пара Марић-Ајнштајн, старијег Ханса Алберта уписао је под редним бројем 56, а под бројем 57 убележио је млађег Едуарда. У рубрици "родитељи" наведено је "Отац др Алберт Ајнштајн, мати Милева рођена Марић". У одељку "кум" убележено је име "лечника", др Лазе Марковића, иначе

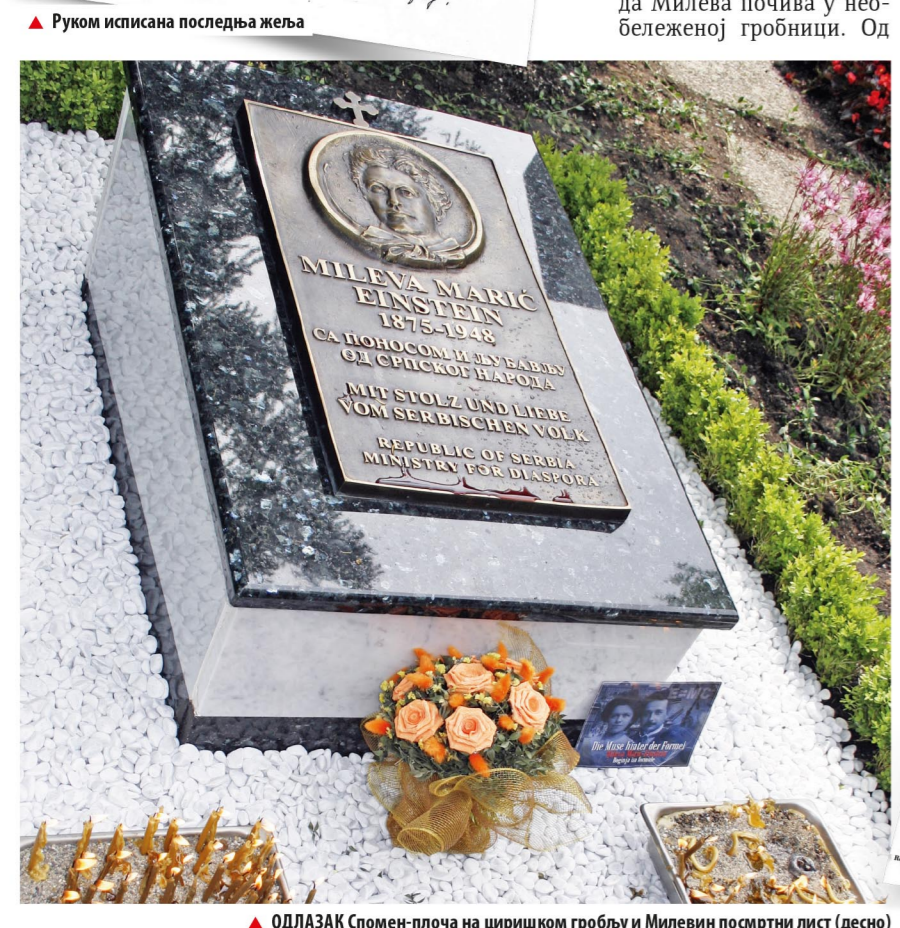
вић се побрине да се на Милевином гробу одржи помен. Четрнаест година после открића Милевиног почивалишта успео је да уз подршку Града Цириха и тадашњег генералног конзула Србије Зорана Јеремића, једини пут окупи њене потомке по ред спомен-плоче коју је држава Србија 2009. поставила на до тада необележеном гробном месту.

Разумевање за окупљање породице Стојановић је нашао најпре код Мире Ајнштајн, Милевине и Албертове праунуке, иначе унуче старијег

отца Милош није могао да се помири са тим да су му унучи некрштени: "Синови су остали код баке и деде у Новом Саду. Још истог дана кад су им родитељи отпутовали, Марија и Милош, њихов ујак Милош и Сидонија Гајин, кума Марићевих, одвели су их на крштењу у Николајевску цркву. Кум на крштењу био им је познати новосадски лекар др Лаза Марковић, са надимком Мргуд." Ово крштење није могло да прође незапажено: у локалном листу "Застава" објављен је овај текст: "Два мала Швајцарца, синови др Алберта Ајнштајна, професора на свеучи-

Покушај Ханса Алберта да објави преписку својих родитеља спречен судском тужбом

стина Ајнштајнових Ханса Алберта, као и његове друге супруге Дорис. Преговори са осталим, млађим члановима породице који живе у Бер-



▲ ОДЛАЗАК Спомен-плоча на циришком гробљу и Милевин посмртни лист (десно)